

Biogrāfija

Kādam tēvam bija trīs dēli: vecākais – Tadeušs Matisāns, vidējais – Francis Matisāns un jaunākais – Viktors Matisāns. Tēvam par kaut kādiem nopelniem, ko neviens vairs precīzi neatcerējās, bija piešķirta zeme. Tēvs šo zemi sadalīja trīs daļās – vecākajam dēlam iedalīja zemi Semeņevā, ko tautā sauc par Medņevu, vidējam dēlam – Kupravā, precīzāk, Krista celmā. Pats tēvs izvēlējās dzīvot kopā ar jaunāko dēlu Meiravā. Citiem Matisāniem (brālēniem) tika zeme gan pie Meiravas – Čilipu zeme, gan pie Viļakas ezera – ezermala, gan drusku tālāk no centra. Tādā veidā Matisāns Viktors bija ieguvis divpadsmit hektārus aramzemes un nedaudz meža (Deksnīša) Meiravas skaistākajā vietā.

Viktora ģimenē dzīvoja tēvs, māte, neprecējies tēva brālis, neprecēta tēva māsa. Tā bija strādīga ģimene, prata dažādus darbus un amatus un ātri vien uzcēla māju un sagatavoja materiālus apdarei. Daudz netrūka, ka arī Viktors būtu palicis vecpulis. Tikai pateicoties faktam, ka māte un tēva māsa jau kļuva vecas un nespēcīgas (nez cik viņām bija gadu?), Viktors ciemā noskatīja ļoti jauniņu un izskatīgu meiteni Annu. Viktors ļoti baidījās Annu bildināt, domāja, ka saņems atteikumu, jo gadu starpība viņiem bija liela. Annas ģimenē bija deviņi bērni – pieci brāļi un divas māsas. Visi bāreņi. Anna bija viena no jaunākajām māsām, mātes loma iekrita vecākajai māsai Teklai. Annai ļoti labi padevās rokdarbi – aušana, vērpsana un adīšana. Anna auda tik skaistas musturainas segas, galdautus un dvieļus, ka nenobrīnīties, un šo prasmi vēlāk iemācīja arī savām meitām.

Un tā, kādā pievakarē Viktors, tēva māsas Zuzannas pierunāts, gāja precībās. Viņam palaimējās uzlūkot Annu audeklu aužot. Anna to nebija gaidījusi, bija ļoti samulsusi, nokautrējusies un aizbēgusi. Annas brāļi gan izpatikdami ciemiņam, gan no savas gribas sameklēja Annu, atveda pie Viktora un ielika viņam tieši rokās. Atlika nodzert kāzas un tā arī radās jaunā ģimene, mana ģimene. Tas bija 1919.gadā. Jau otrajā dienā pēc kāzām Anna stājās pie pavarda – cepa un vārīja, gan cilvēkiem, gan cūkām, slauca govīs, mazgāja veļu un darīja visus darbus, kas jau sievai jādara. Skolā Anna nebija mācījusies nevienu stundu, bet lauku darbus var darīt arī bez skolas gudrībām. Viktora tēva māsa Zuzanna arī strādāja mājās, gāja palīgā arī uz lauka, bet viņa bija tuvredzīga, tā dēļ no viņas daudz neprasīja. Zuzanna bija ļoti simpātiska sieviete, viņa bija iesaistījusies organizācijā, kas darbojās pie Viļakas baznīcas klostera.

Viņai bija ļoti skaists formas tērps – brūna kleita un sterili balts kabatlakatiņš. Kad viņa tā saģērbās, mums bērniem bija nenoskatīties, patika ļoti. Katru svētdienu viņa gāja uz baznīcu, bet, kad pārnāca, pārnesa arī kādu gardumiņu. Bet jaukākie brīži attiecībā uz Zuzannu bija tad, kad viņa mūsu vietā paganīja govīs, un mēs bijām brīvi. Ai, cik tas bija jauki! Kā tēvs pret mani izturējās, neatceros, bet māsas stāstīja, ka ļoti mīlējis un solījis izmācīt skolās. Tēvs pats bija nedaudz paskolots, nedaudz pat strādājis pagastā par skrīveri.

Mile

Neliela auguma, kalsnēja, melniem matiem, klusa un kautrīga pēc dabas. Ļoti ātri iemācījās dažādus rokdarbus. Auda tik skaistas segas, ka prieks. Reiz notika pat tā, ka viņas segas nopirka kaimiņiene un piedalījās Balvos kaut kādā izstādē nevis ar Miles vārdu, bet ar savējo, tātad – nozaga autora darbu. Teicām, lai Mile protestē, bet viņa, būdama mierīga pēc dabas, nedarīja neko. Grūti laiki Miles mūžā sākās, kad nomira tēvs Viktors, tas notika 1931.gada 4.jūlijā. Māte palika viena ar četriem maziem bērniem, no kuriem vecākajai mātai Milei bija tikai desmit gadi. Tēva brālis arī saslima un nomira, un nu ģimenē nebija vairs neviena vīrieša. Ēst vajadzēja, art vajadzēja, sēt arī vajadzēja, bet vīriešu darba spēka nebija. Tā Mile divpadsmit gadu vecumā ķērās pie arkla, mācījās art, ecēt, sēt un pļaut. Abas ar māti centās padarīt visus vīriešu darbus. Reizēm gan mātes brāļi nedaudz palīdzēja, bet vairāk palīdzēja kāda cita māte, kura veda pie loga savu dēlu un rādīja, kā meitene ar zirgu un smagu arklu uz tīruma mokās. Tā cita māte teica „Ej, ej, dēls, palīdzi meitenei, izaugs liela, vēl dabūsi par sievu.” Tā arī notika, vīriešu darbus gadiem ilgi veica Taņš (Staņislavs) un 1943.gadā apprecēja Mili.

Annele

Annele bija atšķirīga no mums – citām māsām, smalku miesas būvi, skaistu, mīlīgu sejiņu, brūniem matiem, pietiekami gudra un attapīga. Mācījās skolā, labas sekmes bija. Annelei gribējās kaut cik glītāk saģērbties, bet naudas nebija. Vajadzēja nopirkt mēteļi, apavus, ar ko iet uz skolu, bet naudas nebija. Un kādā jaukā dienā Annele izstājās no skolas 6.klases. Tāpat izdarīja arī kaimiņu meitene, tādēļ divatā bija vieglāk attaisnoties. Māte nevarēja ne ar ko palīdzēt, tādēļ īpaši nerājās. Annele strādāja par mājkalpotāju kāda ierēdņa ģimenē Viļakā. Iegādājās

sev jaunu apģērbu un palīdzēja arī jaunākajai mātai Annei. Sākumā darba vietas gan mainījās, bet vēlāk jau nostrādāja vienā vietā ilgāk. Tad nāca jaunība un mīlestība. Annele un Augusts bija jauks pāris, sākumā dzīvoja pie mums, bet tad viņiem sagribējās nošķirties un aizgāja dzīvot atsevišķi. Piedzima meitiņa Biruta, dzemdības bija smagas, ar ķeizargriezienu. Pēc tik smagām dzemdībām nedrīkstēja uzreiz palikt stāvoklī ar otru bērnu un notika nelaime. Dzemdības vēl nebija sākušās, kad pārplīsa dzemde. Viļakas dzemdību nodaļā ārsta nebija, bet vecmāte lika gaidīt dzemdību sākumu. Annele protestēja un teica, ka tās neesot dzemdības, to dzirdēja arī kāda sveša sieviete, kas bija vecmāte un atbalstīja Anneli un teica vecmātei, lai sauc ārstu. Ārsta tuvumā nebija un mana māsa 1951.gada janvārī nomira. Palika meitiņa viena pati un auga pie Babas, bet tēvs Augusts apprecējās otrreiz.

Anne

Anne piedzima 1926.gada 16.jūnijā. Šī diena - 16.jūnijs ir Annes dzimšanas un miršanas diena. Diemžēl. Māte stāstīja, ka Anne piedzima drīz vien pēc Anneles. Bijusi maziņa un spalvaina, svērusi apmēram kilogramu. Māte domājusi, ka tik maziņa tūlīt arī nomirs tajā pašā dienā. Bet nekā! Anne nodzīvoja 74 gadus, Annes apgādā arī māte savu mūžu nodzīvoja. Annes mūžs nebija viegls, skolā viņa mācījās tikai trīs gadus, bet visu mūžu smagi strādāja. Sākumā strādāja savā saimniecībā. Strādāja, lai mēs visi izdzīvotu. Kad sākās kolhozu laiki, Anne strādāja kolhozā – sākumā lauku brigādē, vēlāk par brigadieru, uzskaitvedi, grāmatvedi, bet, kad kolhoza vietā izveidojās sovhozs, par lopkopi – baroja un audzēja bulļus. 1955.gadā Anne apprecējās ar Pēteri, kas ienāca mūsu ģimenē kā iegātnis. Pēc dabas Anne bija ļoti laba un dāsna. Vienmēr gaidīja mani ciemos, dzīvojām ļoti satīcīgi. Ļoti pārdzīvoja, ja gadījās, ka viņa bija iedzērusi un apgūlusies, bet pa to laiku mēs ar Uldi bijām iebraukuši un aizbraukuši. Tad viņa centās taisnoties un tas man ļoti patika. Briesmīga bija Annes pēdējā diena, bet Dievs izdarīja tā, ka mēs trīs māsa pabijām kopā 16.jūlijā, lai atvadītos. Pēdējais teikums, ko Anne man pateica bija: „Skaties, kādu ķīseli vēl varu izvārīt. Dzer, māsiņ!” Un pacienāja mani un atnesa pie gultas Pīteram. Es atvadījos un aizgāju. Piebildīšu vēl, ka ar Anni bija viegli sadzīvot, žēl tikai, ka ar Sīderiem kādu laiku nevarēja saprasties zemes robežu dēļ.

Es – Valentīna.

Es piedzimu 1930.gada 2.maijā. Es nepiedzimu kūtī tā kā Anne, es piedzimu jaunajā vēl nepabeigtajā mājā. Visi zināja sacīt, ka Vale dzimusi reizē ar sauli, reizē ar pavasari, reizē ar gaismu. Tas viss kopā veido laimi. Bet laime nebija ilgstoša, jo ģimeni piemeklēja nelaime – 1931.gada jūlijā nomira tēvs.

Tēvs laikam bija gaidījis dēlu, bet es piedzimu kā ceturtnā meita. Bet mātei neviens nepārmēta, vecākās māsas mani auklēja. Annei bija jau seši gadi, un manā iztēlē viņa bija kļuvusi liela gudriniece, es pie viņa ļoti ātri „pielipu”. Visos gadījumos, kad no kaut kā bija jābēg vai jāpaslēpjas no mammas, Anne bija patvērums. Mile, savukārt, mani auklēja kā māte, raudāja, kad māte mani nosauca par „mīzali” un nolika gulēt uz plikas grīdas starp māsu gultām, tāpēc ka es čurāju gultā. Mile skatījies man virsū tik ilgi, kamēr es aizmigusi un tad paņēmusi pie sevis gultā. Tā es māsu aprūpē augu un izaugu, kaut gan ar augšanu man bija raizes, cik es sevi atceros, visu laiku mērīju savu augumu, jo visi par mani teica, ka es būšot tik pat maza kā Anne. Drusku lielāka izaugu par Anni, bet pasaules acīs palikām maziņas. Cilvēki par Anni teica: „Joudžikaru mozo”. Man tas nepatika.

Cik es sevi apzinos, vienmēr ļoti, ļoti gaidīju pavasari, kad tika atslēgtas otrās durvis, tad mani izlaida no istabas sīcēs (tā sauca istabu starp divām ēkām). Bērnībā es neslimoju, jo ziemā mani ārā nelaida, tāpēc ka nebija ko aut kājās. Toties vasara pagāja pagalma zaļajā zālītē un smiltiņās. Patīkami brīži saistījās ar govju slaukšanu vakarā. Mēs ar Anni gaidījām, kad māte izslauks govīs un ieslauks mums krūzītēs pienu. Kulminācija bija tad, kad slauca Mile vai Nele, tad viņas piena strūklā laida mums tieši mutēs. Vakaros ar silta piena krūzīti bieži aizgāju gulēt, cita nekā negribējās. Sevišķi garšīga bija rudzu maize, uz niedrēm vai kļavu lapām cepta. Maizi cepām reizi nedēļā, bet praktiski saskaitījām, cik klaipiņu vēl ir no iepriekšējās reizes. Tas darbiņš bija jādara man. Kad man bija astoņi gadi, bet Annei divpadsmit, māte sadalīja darbus līdzvērtīgi starp mani un Anni, un tā es kļuvu par gani katru otro dienu. Saulītei lecot, govīs izslauca un dzina ganos. Ja es ganīju no rīta, tad Anne atnāca mani nomainīt brokastu laikā un ganīja visu dienu. Un otrādi

– ja Anne dzina ganos no rīta, tad es ganīju no brokastlaika visu dienu. Šad tad – īpaši svētdienās no rīta manā vietā paganīja tēva māsa, kas pie mums dzīvoja. Tā mēs ar Anni pelnījām savu maizīti un godīgi dalījām darbu. Ganāmpulks nebija liels, it īpaši salīdzinot ar Čilipiem – lielsaimniekiem. Mums parasti bija trīs slaucamās govīs un viens teļš, 15 – 20 aitas, cūkas ne katru reiz bija ganos, bet bieži uz kādu laiciņu. Viena govīs – Raibaļa, kas laikam mātei bija pūrā, klausīja tikai viņu. Māte viņai pateica, uz kurieni iet, un turp viņa arī gāja. Ja gadījās, ka māte lauza dārzā lapas vai asināja izkapti, lai papļautu zāli, Raibaļa, tikko izdzirdēja mātes balsi, prom bija, nekā to nespēja aizturēt. Dabūjusi no mātes glāstu vai pļauku, Raibaļa atgriezās ganībās, bet tikai mātes mudināta. Deviņu gadu vecumā es biju veikla un attapīga meitene, tādēļ laužīju galvu, kā pārmācīt Raibaļu. Govīs no ķēdēm kūti laida vaļā māte vai tante, vienreiz pateicu, ka es pati varu to padarīt. Bija dzimusi doma, atstāt Raibaļu mājās. Pēc minūtēm desmit Raibaļa atnāca uz ganiem taurēdama pilnā balsī. Sekas bija tādas, kas noderēja visam gana mūžam. Sākumā manu gana dzīvi pārbaudīja un vadīja „cocīte”. Viņa bija ļoti dievticīga un drīz vien iemācīja man „Esi sveicināta Marija” un „Tēvreizi”. Pamācība bija derīgāka kā paši pātari. Cocīte teica: „Ja tev grūti, gotiņas neklausa, tad lūdzies un prasi „Palīdzi, Dieviņ””. Tā arī šodien un daudz ļaunākos brīžos šie vārdi bija caurlaide visam mūžam. Tā ritēja gadi, mēs ar Anni bijām mājas gani, bet māsa piecas vasaras pavadīja ganīdama svešas govīs, kalpodama svešiem saimniekiem, lai nopelnītu naidiņu, ar ko saģērbties. Mile strādāja mājas darbus, ara, ecēja, sēja, auda, vērpa utt. Miles nākamais vīrs piepalīdzēja visos lielajos darbos, bet māte kā čakla bitīte strādāja no rīta līdz vakaram.

Citi bērni manā unnpat pat jaunākā vecumā, runāja par skolu, gaidīja rudeni, bet es klusēju, jo zināju, ka man nav apavu, nav mēteļa, nav somas un nav arī Ābeces. Anne jau gāja skolā, bet lasīja diezgan negribīgi, Nele jutās kā profesore, jo zināja daudz vairāk, nekā citi. Nele bija gudra un skaista, tā visi runāja. Viņai bija skaists mētelis, izskatīga kleita, daudziem viņa patika. Milei bija mētelis ar skaistu apkakli, nopirka māte no ģimenes budžeta, ko viņa bija izveidojusi no pārdotajiem līniem. Naudas vajadzēja visiem pa drusciņai, jo linus plūca un apstrādāja visa ģimene. Man arī tika savs labums, jo māte bija apsolījusi, ka mani, deviņu gadu vecumā, septembrī laidīs skolā. Tā arī notika. Tikai 1.septembrī mātei nebija laika iet man līdz, mēs pat sastrīdējāmies, pirmo reizi runāju mātei pretī un sakaitināju viņu, māte mani ļoti stipri sarāja, laikam pateica

kādu lamu vārdu, es paliku mājās līdz rītam. Izjutu pavisam reāli sociālo netaisnību, ko ietvēru sava galvā: „Mani nemīl, tikai izliekas, arī māte...”

Nomira vienīgais vīrietis ģimenē – tēva brālis, visi smagie darbi gūlās uz Miles pleciem. Mile lasīt un rakstīt bija izmācījusies pašmācības ceļā no Annes un Neles. Starp citu – gan Nele, gan Anne jau bija izstājušās no skolas, bet es skolu biju tikko sākusi. Tā kā biju vecāka par citiem, biju arī gudrākā savā klasē. Pirmo klasi beidzu tai Latvijas laikā ar uzslavu, bet ciema ļaudis, sevišķi tantes, domāja un runāja pavisam ko citu. Ļoti labi atceros kādas tantes teikto: „Vale skolā netiks tālāk par otro klasi tāpat kā Anne, izstāsies tāpat kā Nele.” Šis spriedums lika man pārdomāt dzīvi, jo trāpīja pašā sirdī. Raksturā veidojās jauna līnija, ko sauc par spītību. Dzirdot vecēņu spriedumu (ne vienu reizi vien), pieņēmu savu lēmumu un par spīti paziņoju (atcirtu): „Es neesmu tik dumja kā jūs, es mācīšos un beigšu otro klasi, un trešo, un ceturto un iestāšos augstskolā un būšu Meiravā pirmā meiraviete ar augstāko izglītību!”

Notika tieši tā. Vēl dzīvi bija daudzi līdzcilvēki, kad pierādīju savu. Daudz palīdzēja krusttēva Zondaku Jāņa morālais un fiziskais atbalsts: „Nebēdā – es tev sataisīšu somu un nopīšu skaistas vīzes, tikai mācies”. Man bija sabiedrotais un tas jau bija daudz. Vīzes gan viņam nevajadzēja pīt, tās notamborēt man iemācīja māte, bet soma gan bija skaista. No klases uz klasi pārgāju parasti priekšgalā. Mājās spēlēju skolu, jau no 2.klases biju skolotāja. Klases žurnāls bija brīva avīzes lapa, ar ko bija izlīmētas istabas. Skolēni bija visi mājdzīvnieki: govīs, aitas, cūkas, suns, kaķi, māte arī. Atceros, kā pārbiedēju sava ciema ļaudis, jo no skolas cauri visam ciemam atskrēju skaļi raudādama. Cilvēkiem neatbildēju, kas noticis, jo biju dusmīga uz visu pasauli. Mani ceļā satika sieviete, kura bija tanī brīdī mūsu mājās, kad nomira tante – coce. Man bija ļoti žēl viņas, jo viņa žēloja arī mani. Mācījos 3.klasē, kad jau pratu izpatikt skolotājiem – skaļi un izteiksmīgi atbildēt, zināt no galvas arī to, ko nevajadzēja. Tā mani ievēroja arī citi skolotāji, ne tikai audzinātāja, un paņēma priekšnesumā pie eglītes deklamēt F.Bārdas dzejoli. Izdevās. Trumpis bija rokā visam mūžam.

Ļoti nelāgas domas un atgadījums bija tad, kad satikos ar politiku. Rīgas tante (mātes māsa Agate) šad tad, kad brauca ciemos, atdeva mums savas meitas drēbes, kuras viņai bija par mazu vai vecas izlikās. Taisni man noderēja viena brīnumtīra, balta, ar auseklīšiem un uguns zīmēm latviskā stilā skaisti izšūta blūze. Es biju deklamētāja, pulciņā savas blūzes dēļ atšķīros, jo skaisti bija būt pārākai par citiem. Stāvēju pašā

centrā pirmajā rindā un savu runājamo biju jau norunājusi, kad no zāles piecēlās vecākā pionieru vadītāja un nāca tieši pie manis un sāka blaut un prasīt, kur es ņēmusi ar ugunskrustiem izšūtu blūzi un kas man licis to vilkt mugurā. Es nesapratu, bet jutu, ka labi nebūs un sāku raudāt. Viņa (t.i. Dille pēc uzvārda) sāka mani saukt par fašistu un rāva blūzi nost. Cita skolotāja mani aizstāvēja, palīdzēja blūzīti novilkt, es, kailā fašiste, stāvēju bērnu vidū un raudāju. Jutu, ka nepatīk latviešu tautas tērpa rakstā pārkon krusta elements, jutu arī to, ka bez manis neiztikt, jo nebūs, kas deklamē. Cita skolotāja aizņēmas no citas meitenes un iedeva man citu blūzi (panetīru) un teica, lai es uzvelkot to, bet savu lai nesot mājās. Parādījās savs raksturs. Es to blūzi neņēmu un teicu, ka tā ir netīra, bet šo man iedeva tante, ko uzvilkt svētkos. Es savu virsjaciņu un to blūzi ieliku sava mēteļa kabatā. Pēc priekšnesuma tūlīt gribēju steigties mājās, kad mani iesauca pie direktora, tur bija arī Nele iesaukta. Mūs abas norāja, taču direktors saprata, kas par lietu, un atdeva man blūzi, bet mūs abas izvadīja (kā bīstamas citu bērnu vidū) ārā no zāles un teica, lai ejot mājās. Mājās Mile atrada izeju. Ar tādiem pašiem mulinē diegiem viņa to ugunskrustu pārvērta par četriem kvadrātiem. Nevienam vairs neienāca prātā mani apsaukāt. Blūzi valkāju tik ilgi, kamēr tā noplīsa. Tas bija 1940./41. mācību gada pavasarī. Laikam tie bija Maija svētki. „Fašistka” man pielīpa, bet drīz vien nāca vācu laika notikumi un dzīve. Ja satiktu tagad to pionieru vadītāju, tad reāli pierādītu, kā dzima „fašisti”, ko vēlāk veda uz Sibīriju. Labi, ka viņa vācu laikā bija aizbēgusi.

Vācu laikā skola bija pārcelta no Eržapoles uz Viļakas centru un izvietota veikalu telpās. Vācu laikā vairs neskaitījās „Ābece”, bet 1.klase. Arī es par vienu klasi tiku augstāk, tādēļ man nebija 3.klases liecības. Interesanti, būdama 1.klasē, mācījos Viļakas nepilnajā vidusskolā, 2.klasē – Viļakas sešklasīgajā pamatskolā, 4.klasē – Viļakas tautskolā, 5.klasē – Viļakas tautskolā, 6.klasē – Viļakas nepilnajā vidusskolā, 7.klasi beidzu Viļakas apriņķa nepilnajā vidusskolā, 8.klasi beidzu Viļakas valsts vidusskolā, 9.klasē mācījos Viļakas vidusskolā, 10.klasi beidzu Viļakas vidusskolā, 11.klasē mācījos 1949./50.mācību gadā un beidzu Viļakas vidusskolā.

Direktori pārāk nemainījās, ilgstoši strādāja Brants, tad Austrīna, tad Z.Briede un Reinbergs. Visspilgtāk atmiņā palikuši divi skolotāji – latviešu valodas skolotāja Z.Briede un audzinātājs Bruno Holsts. Citi audzēkņi apskauda, ka mēs bijām Holsta audzēkņi, tā citi parasti teica par mums. Kā audzinātājs viņš bija pilns indes un caururbjoša humora. Atzīšos, ka ļoti daudz guvu no audzinātāja kā personības. Metodes arī

līdzīgas – reizēm efektīgas. Psihologija bija jaunākais pārdomu priekšmets. 12.klasi beidzu ar labām un teicamām sekmēm, bet uzslavu tomēr nesaņēmu, jo klases kolektīvā bija arī spēcīgākas personības, kā piemēram, Krakope, Putilova V., Putilova A. un citi. Toties ļoti populāra kļuva pēc latviešu literatūras eksāmena, atbildot tematam A.Sakses romāna “Pret kalnu” galvenās idejas. Pa kuru laiku es jau sāku pāraugt pati sevi, nevaru nevienam atbildēt. Biju aizrāvusies ar grāmatu lasīšanu, daudzas biju iegādājusies personīgi, daudzas lasīju R.Sprukuļa personīgajā bibliotēkā. Bet māte?? Ko māte? Pat no visas nabadzības spēja iedot naudiņu grāmatu iegādei. Tā es tiku pie A.Upīša grāmatas “Zaļā zeme”, Sakses “Pret kalnu”. No kurienes citurienes es būtu atradusi pārlicēbi, ka dzīve pēc kara sāk iet augšup, ja ne grāmatās. Pēc kara ainas, piemēram, nodedzināti, nopostīti ciemi mani pārsteidza kā jaunieti. Briesmīgi bija skatīties uz gruvešiem, kas bija palikuši pāri no Čilipu mājām, Tutinavas ciema, no pilsētas Viļakas utt. Kas rēgojās visapkārt? Visa Liepnas iela Viļakā bija nodedzināta. Atšķīros no citiem ciema jauniešiem ar to, ka spēju atšķirt un saprast, kas noticis un kas būs jādara. Tukšās mūcības kastes, bunkuri, kur kara laikā slēpāmies, a mūsu mīnu saraustītie tīrumi un tranšejas rudzu laukā. Tas viss veidoja uzskatus, pārdomas, iespējēja idejas. Par to rakstīja un runāja ik dienas. No mūsu klases lielākā daļa iestājās mācīties neklātienē un sāka strādāt. Kļuvām skolotāju klase.

No kara laika vissāpīgāk bija redzēt mūsu pašu dārzā divas nozāgētas ābeles, izbradāto dārzu un salauztos krēslus. Bet mūs vēl nepaspēja nodedzināt, māte dežurēja viena pati māju tuvumā, ja degtu, bet mēs bijām 2 kilometru attāļā Čabatrovas mežā ar visiem lopiem nomaskējušies. Visspilgtāk atmiņā 1944.gada rudens. Laukos nobriedusi labība, bet nebija, kas novāc, nebija spēka. Bet laiks ritēja uz priekšu. Jau sāka runāt par kolhoziem. Šausmu stāstus zināja stāstīt cilvēki, zināja stāstīt, kas notiekot Krievijas kolhozos. Badā mirstot cilvēki un lopi. Sāka parādīties apkārt klejojošās krievietes, meklēdamas nopirkt vai iemainīt pret filčiem vai vilnu sivēnu. Bērnus biedēja ar kolhoznieces tēlu, - ja neklausīsi mammu, atnāks kolhozniece un aiznesīs prom. Baiļu atmosfēra ielīda ciemā, mājās. Cilvēki kļuva tramīgi, it kā kaut ko nogaidīja. Pienāca baiļu stunda – 1949.gada 25.marts. 1940.gadu Meiravā tik stipri neizjuta, jo no Meiravas toreiz neizsūtīja nevienu cilvēku, bet toties 1949.gadā izsūtīja trīs ģimenes, apmēram katrā 10 – 12 cilvēku. Galejo ģimenē atrada politiski neuzticamus, jo dēls bijis kaut kādā organizācijā un mācījās vidusskolā. Čilipus izsūtīja kā lielsaimniekus, jo prata strādāt un saimniekot. Aizupiešus kā politiski neuzticamus. Cik maz vajadzēja,

lai kļūtu politiski neuzticīgs. Piemēram, kā man bija ar latvisko blūzi! Baigi atcerēties 49.gada 25.martu. Bija pavasarīga marta diena, ceļš izšķīdis. Biju skolā, notika kora dziedāšanas stunda, vadīja skolotājs Logins. Logi bija atvērti un jutām, kā pa ceļu brauc mašīnas un klaigā cilvēki. Pēkšņi atvērās durvis un ienāca divi miliči ar sarakstu rokās un nosauca uzvārdus, kuriem jāiet līdzī. No manas klases nosauca Aleksāni Virgīniju, Viļakas mācītāja māsu. Vēl nesapratām, kas noticis. Ienāca viena skolotāja, pačukstēja kaut ko Loginam un mums teica ar steigu pazust no skolas. Dziedāšanas skolotājs mums izstāstīja, ka Aleksāne bija Logina sievas māsa. Uzzinājām no citiem, ka notiek cilvēku izvešana, izsūtīšana no Latvijas uz dzīvi Sibīrijā. Veda ārā veselās ģimenes, gan tikko piedzimušos, gan sirmgalvjus. Es izmisusi skrēju uz mājām, jo nezināju, kas notiek mājās, varbūt māte un māsas aizvestas. Tikusi garām Margitai redzu, ka pretī brauc mašīna pilna ar cilvēkiem un no mašīnas māj sievietē ar roku un kaut ko klieudz. Sakritība! Viņa saka: “Valīt, nebaidies, tavu māti nepaņēma, tikai mūs. Ar dievu!” Attapusies no bailēm, redzu, ka māte nāk man pretī. Attapos! Saņēmām no mātes “instrukciju” neplātīties, nepalaist muti un sēdēt mājās. Istabā sākām runāt, atnāca Mile ar vīru, sākām apspriest situāciju. Taņš bija pirmais, kas ierunājās nepretoties kolhozam, bet atdot visu pa labam. Mani politiskie uzskati stipri sašūpojās. Rīts. Aizgāju uz skolu. Stundas nenotiek, skolēni pulciņos apspriežas, skolotājus tik pat kā neredz. Kāds zināja izstāstīt, ka visi sasēdināti vilcienā, lopu vagonos, kas vēl stāv Vecumu stacijā. Daži nav atrasti, meklē tos, kad salasīs visus, tad vagoni brauks prom. Kāds palaida baumas, ka latviešus apšaus, kāds zināja stāstīt, kurus nākošos ņems, kāds zināja stāstīt, kurus nākošos liks cietumā utt. Vārdu sakot, tika pielietāta eļļa ugunij. Radās tiešām politisks kokteilis. Radās doma aizstāvēt biedrus, palīdzēt tiem, pat glābt Latviju. Kad jau, tad jau. Par laimi vai par nelaimi ieradās vēstures skolotājs Ķimmelis un izteica nožēlu par šādu valsts rīcību un stundu nesāka. Stundu, tas ir – vēstures stundu rakstīja tobrīd pati dzīve. Es jau nu arī malā nestāvēju, biju viena no informatoriem, ko dara citas klases un ko darīsim mēs. Ierosinājām skolotājiem neturēt stundas, bet iet uz Vecumiem visu labi apskatīt un atvadīties no biedriem. Tā arī notika. Visa klase, cik tai dienā bija skolā, kopā ar skolotāju devāmies uz Vecumiem. Kas kuram līdzī bija ēdams, to aiznesām. Tuvojāmies stacijai, garastāvoklis nokritās asaru, vaidu un kliegšanu jūrā. Ak, Dievs! Miliči negribēja laist tuvāk, bet skolotājs teica, ka atvadīties ir tiesības. Vienā no vagoniem pamanījām savu klases biedreni. Bet kā par brīnumu viņa ar mums ilgi nerunāja, noskatījās uz mums, citi nāca un gāja. Bet tad pēc

laiciņa ieraudzījām viņu vēlreiz un tad sapratām, kāpēc tā. Ieraudzījām, ka daži iet pie durvīm un, ja var sasniegt durvju šķirbu, var pasniegt paciņu. Tā zēni vienu meiteni pacēla augstāk un, kad pienāca Vīrgīnija, atdeva paciņas. Visas. Bijām apmierināti kaut cik. Miliči padzina mūs, draudēja salikt vagonā. Nobaidījāmies pa nopietnam un laidāmies uz mājām. Es pa taisno tieši no Vecumiem uz Geinavu un mājās. Rītā gāju uz skolu un domāju, ka nekas taču nav noticis, visi steidzas, skola strādāja, klasē biedri bija. Tā tikai likās, patiesība sekoja tūlīt aiz skolas durvīm, kad paprasīja kāds svešs cilvēks uzvārdu un paskatījās sarakstā un pateica, kur zālē nostāties... Domāju pavisam citas domas. Domāju, ka izvešana turpinās. Bet sākās moralizēšana un skološana, un draudēšana. Ieraudzīju skolotāju Ķimeli, kurš izskatījās ļoti nobaidījies. Skolotāju Ķimeli paņēma līdzī uz partijas komitejas biroju un atlaida no skolotāja darba, mēs turpinājām dzīvot un mācīties tālāk. Tikai tramīgāki kļuvām. Tāpat izbāra arī citu klašu kolektīvus. Tikai rītā uzzinājām, ka no mūsu klases vēl viens aizvests, viņa nebija skolā, jo viņa6 ģimene jau bija paņemta naktī, par ko mums nebija ne jausmas.

Tuvojās eksāmenu laiks. Atzīmes atestātā bija labas, bet par raksturojumu nebēdāju, patiesībā nekas tur arī bīstams nebija rakstīts, vienīgi izcelti vārdi – nav komjaunatnē. Eksāmenus noliku ar izcilību un tūlīt pēc izlaiduma balles devos uz Rīgu uz iestājekšāmeniem. Gandrīz ne stundu negulējusi. Anne mani un vēl divas klases meitenes ar zirgu aizveda uz Žīguriem. No stacijas devāmies tūlīt uz Anrī Barbisa ielu uz eksāmenu. Rīgā biju tikai otro reizi, uz institūtu mūs aizveda ar ormani. Eksāmens jau bija sācies, bet mūs tomēr pieņēma, nosēdināja aizmugurē un iedeva tematus. Divas dienas negulējusi biju nogurusi un miegaina, patiesībā nevajadzēja ķerties pie eksāmena. Sacerējumu uzrakstīju labi, dažas kļūdiņas bija, bet rokraksts bija neglīts, ķeburains un gandrīz nesalasāms. Pasniedzēja pat paprasīja, kāpēc man tik neglīts rokraksts. Atzinos, ka esmu nogurusi. Bet par to, ka esmu ieskaitīta studentu vidū, nešaubījos ne mirkli. Eksāmeni man nebija problēma. Problēma radās mājās, kad apsvērām visas iespējas mācīties klātienē. Mēnešus divus māte bija savākusi naudu, no kā tik varēja. Bet tas bija pārāk maz, uz Rīgu vien nepiebraukāt. Dzīvošana bija sarunāta it kā pie Agatas tantes, bet pēc vienas reizes apmeklējuma es sapratu, ka labprāt Agata mani redzētu ejam, nekā nākam. Man pietika. Ar Agatu palikām attiecībās kā parunā – pieklājīgi sveicini (apsveic un turies pa gabalu) un neaizmirsti, kas tu esi. Eksāmenus noliku jūnijā, bet augustā posos uz Rīgu ar to pašu nabadzību. Pašās augusta beigās satiku savas klases biedrenes – Cīruli un

Bondari, un uzzināju, ka viņām tās pašas problēmas, kas man, naudas pamaz. 29.augustā nolēmām doties uz TIN un painteresēties par darbu. Puse mūsu klases jau bija dabūjušas darbu gan Viļakas pamatskolā, gan pastā, gan slimnīcā. Arī mani ar lielāko prieku pieņēma darbā Rekavas vidusskolā. Daudz nedomāju, sakravāju mantiņas un Anne ar zirgu mani aizveda uz jauno darba vietu. Man bija divas kleitas un daži citi apģērba gabali. Tukšs bija mans pūrs. Atgādināju ciema sievām, ka Vale neizstājās no skolas, kā cerēja tantes. Atcerējos TIN inspektores – Slišānes Genovefas (Apsītes) vārdus, ka viņa mani jau vērojusi eksāmenu laikā un nodomājusi, ka šai meitenei jāmacās par latviešu valodas skolotāju. Tā arī notika. Vajadzēja tikai izbraukāt uz Rīgu un pāriet uz mācībām neklātienē. Māte bija ļoti apmierināta ar to, ka es nopelnīju sev un iedevu arī mātei saimniecības naudu. Atzīstos, maz gan iedevu, ļoti, ļoti gribējās nopirkt ziemas mēteļi. Pēc divu kursu beigšanas mani pārcēla darbā uz Liepnas vidusskolu. Tā tobrīd bija izaugsme. Liepnā jau strādāja Mežarijas Stase, skolotāja Apsīte, skolotāja Zaķe, Vaska (Pugeja) Ausma. Latviešu valodu te mācīja skolotāja Brice Austrā un Pugeja. Lai man būtu lielāka slodze, bez latviešu valodas man iedalīja arī psiholoģiju un loģiku. Psiholoģija bija mana stiprā puse, jo biju institūtā kārtojusi eksāmenu pie pasniedzēja Zemitāna un tas nebija maz!!! Kolektīvā iejutos ātri, jo biju attapīgāka kā Zīmele vai Varkale, vai Klovāne vai citas. Ļoti ātri atšifrēju, patiesībā – iepazīnu, cik zinoša ir skolotāja Pugeja, kurai bija atbilstoša iesauka – staigājošā enciklopēdija. Ja man bija zināšanās robi, es tos ātri aizpildīju ar Pugejas konsultācijām. Patīkami atcerēties, cik iejūtīga viņa bija pret mani, kad es kaut ko prasīju. Tā mēs strādājām, saskanīgi strādājām. Kolektīvā mainījās, nāca un gāja dažādi kadri. No armijas pārradās brāļi Kļaviņi. Kā satiku Uldi, tā sākās cits laikmets manā dzīvē. Viss, itin viss mainījās, kļuva krāsaināks, emocionālāks, neizbaudīts, neparasts. Viss saistījās ar un ap Uldi. Cik labi toreiz bija! Bet tas ir cits stāsts! Darba dzīvē nāca pacēluma un pagrimuma brīži, taču līdz kritiskiem brīžiem mana dzīve nenoslīdēja. Visos gadījumos izgāju ar paceltu galvu.

Daži biogrāfiski dati. 1955.gadā apprecējāmies ar Uldi, 1956.gada 6.jūlijā piedzima Dzintra, bet jau 1957.gada 10.septembrī piedzima Ingrīda. Stāsts par Ingrīdu sekos vēlāk. Sāku slimot un arī ārstēties, tādēļ daļu dzīves pavadīju slimnīcās. Tad ģimenei bija grūti laiki, bet man no Ulda nesevoja neviens pārmetuma vārds, neviens aizrādījums, ka tik bieži slimoju. Toties radu vidū atradās tik zinoši, ka jau man bez laika bēres paredzēja. Mocījos un sadzīvoju ar savām slimībām. Bet darbs skolā

patika. Īpaša tuvība (garīga) kā par brīnumu labāk izveidojās ar grūti audzinātiem, nedisciplinātiem, sekmēs nespējīgiem un tā saucamiem pabērniem, grūtdieņiem, kā arī ar ļoti gudriem. Nevainojami konflikti šad tad bija ar Caru Valentīnu, ar Grāvi Dzintaru utt. Astonpadsmit no darba gadiem nostrādāju par ārpus klases darba organizatori. Tas darbs man patika, jo ienesa ikdienā jaunas vēsmas, jaunas tikšanās. Scenārijus pasākumiem veidoju pati no personīgās pieredzes. Emocionāli izdevies pasākums sagādāja baudu un iedvesmu nākotnei. Atzīstos, skolotāju vidū netrūka gan objektīvu, gan subjektīvu kritizētāju. Atceros, cik pamatīgi mani ne no šā, ne no tā paņēma priekšā jaunā vēstures skolotāja Ciematniece Lidija. Saprātu, nākusi no Latvijas valsts universitātes, bet es biju ar neklātienes izglītību. Klusēju. Tad, kad saprata, ka pāršāvusi pār svītru, meklēja saprašanos, pat pārrunas. Asi cirtieni tika arī no Kukliču ģimenes – no Vilhelma un Lidijas, no Mahņevas. Ļoti nepatīk man tenkas, paslepus vērojumi. Te sevišķi, nezin kāpēc, izcēlās Zaķe Valija. Pa īstam neesmu mēģinājusi atšifrēt Lilitas attieksmi pret mani. Daži incidenti norakstāmi sakarā ar Lilitas emocionālo raksturu, ar plašajām zināšanām, ar erudīciju. Nav man pa prātam augstprātība. Es nedomāju, ka es kaut mirkli varētu līdzināties tādām personībām, kā, piemēram, Vaska, Gerharde, Apsīte, Lilita, Lāce. Man šiem kadriem ir savs statuss. Gadījās arī saķeršanās ar fiziķi (aizmirsu uzvārdu) Vili, ar Kozuli Jāni. Tā irniecīga kolektīva daļa, ar ko sadzīvoju. Ja varēšu, tad pierakstīšu vienu patiesību, kura ir mana patiesība. Piecdesmit darba gadu laikā neesmu uzrakstījusi nevienu sūdzību par saviem kolēģiem, toties to nevaru sacīt attiecībā uz mani. Nemeklēju izskaidrojumu tādās reizēs, jo stāvēju galvas tiesu augstāk. Labi vien ir, jo viena tante teica, tantes pīli palaida. Tas bija viens mans teiciens, ko parasti teicu skolēniem, kad kāds bija pārāk satraukts. Visvairāk uz skolēniem iedarbojās teiciens – aforisms: “Mieru un aukstasinību, un spēcīgu barību”.

Liepnas sabiedriskajā dzīvē piedalījos ar lielāko aizrautību. Labprāt spēlēju teātri, skečus, piedalījos montāžās. Vairākus gadus ņēmos pa vēlēšanām, pildot vēlēšanu komisijas priekšsēdētājas pienākumus. Mans sabiedrotais bija Zučika Stase, bijām gandrīz labs tandēms. Nebija vienkārši panākt, lai Liepna būtu nobalsojusi par 99,9%. Bet, ja vajadzēja, bija panākts. Organizēju bērniņas svētkus ciemā (arī Polsās), gatavoju uzrunas un scenārijus kāzu ceremonijām. Kopdzīves laikā ar Uldi ievadīju 10 jaunas ģimenes (dažas ir pat izdevušās). Bet tas jau ir cits stāsts. Bijām vai nebijām skaisti, bet jauni un laimīgi bijām. Meitas auga bez problēmām līdz brīdim, kad aizgāja prom no mājām. Ar to pašu

brīdi raizes un šaubas, un bailes bija mans sabiedrotais. Lai kā centāties, bet vienai meitai laime gāja garām. Tas atkal ir cits stāsts.

Bija uzcelta sava personīgā māja, garāža, siltumnīca un viss kā nākas. Viegli tas nebija, bet pa spēkam. Mana mīļākā dziesma bija “Es ticu, ka kādreiz man dārziņš būs, kur ziedēs tik rozes un nesāpēs sirds...” Bet sirds paredzēja kaut ko baismu, liktenīgu. Ne no šā, ne no tā saslīma Uldis un pēc trīs gadu slimošanas un ārstēšanās nomira. Saslīma Ingrīda vairākas reizes un pēkšņi nomira. Uldim bija tikai 74 gadi, bet Ingrīdai – 48!!! Tas tā vienkārši pateikt nomirta, bet nav tā. Nomira arī mana dzīve, nomira un atdzimst murgos, sāpēs, asarās un sapņos. Nevienam to nesaprast un nezināt, kas notiek četrās sienās pie galda vai arī gultā pa naktīm. Divas dvēselītes ciemojas pie manis ik dienu. Saka, ka tas nav labi, bet lai izlemj viņi paši, mani spīdzināt vai remdināt.

Vēl dzīvoju, tādēļ sekos daži ieraksti. Man ir daži paraugi, kuriem es gribu un gribēšu līdzināties, tas ir, tā ģērbties, uzvesties, runāt un rīkoties. Kad to visu būšu pielipinājusi sev, tad domāšu par mūža dārzu. Starp citu, pastāstīšu, kāpēc es nedziedu. Es kādreiz dziedāju, sevišķi ganos, arī Viļakas vidusskolā pie diriģenta Logina otro altu dziedāju. Dziedāju labprāt sabiedrībā, kopā ar Uldi, bet tad vienā reizē viens rupjš tēviņš (diriģents) man pateica, lai aizveros, jo man neesot vokālās saprašanas. Var jau būt, ka tā arī ir. Viņam arī nebija. To viņš pateica tik rupji un skaudīgi, ka man no tā laika paniskas bailes muti vērt vaļā.

Kāpēc manā pierakstā tik daudz rupju ortogrāfijas un arī ne mazums sintakses kļūdu? Tāpēc, ka domas stipri skrien pa priekšu, bet ar pierakstīšanu nevaru tikt līdzī, gribu noķert to domu un to domu, steidzos un nekā lāga nepierakstu. Kļūdu daudz, jo kļūstu veca.

Par saviem trūkumiem vēl runāšu īsi un indīgi. Bet tagad, ja būtu iespējams, vajadzētu parunāt par Uldi, par mūsu attiecībām, kā nekā kopā nodzīvojām 48 gadus. Es jau biju paspējusi iztēloties savas un Ulda zelta kāzas, bet tā neiznāca. Tātad – mēs ar Uldi.

Vidusskolā es nebiju starp tām meitenēm, kam bija teikšana vai piekrišana pie zēniem. Mans laiks pienāca pēc vidusskolas, kad sāku strādāt un nokļuvu citā vidē. Patīkami atcerēties Rekvā pavadīto laiku, taču tik jauks un sirsnīgs tas nebija, kā Liepnā, kad iepazinos ar Uldi. Man trūkst vārdu, lai aprakstītu šo laiku. Sevišķi jauki bija pavasara un vasaras brīži, kad es Uldi gaidīju ciemos Meiravā. Tajā laikā Uldis strādāja par šoferi uz patērētāju mašīnas, un, kad viņš bija Viļakā, atrada

laiku, lai atskrietu uz Meiravu. Viss, ko es agrāk nepazinu un nebiju saskatījusi dabā, viss, kas bija jauns, man likās, ka viss nāk kopā ar Uldi. Godīgi sakot, man ļoti patika pastaigāt ap mājām, ap Dekšnīti, sevišķi pievakarē. Likās, ka es saklausīju pat vālodzi, jo Uldis pazina putnu balsis. Dzeguze kūkoja citādi, ja blakus bija Uldis, maigi dūdoja meža balodis, viss bija citādi, nekā, staigājot vienai. Staigājām roku rokā. Neapprakstāms bija brauciens uz Rīgu ar Ulda mašīnu. Rižijs – Ulda boss tādās reizēs gulēja mašīnas “kuzavā”, bet mēs abi kabīnē. Rižijs pārmeta Uldim, kāpēc viņam tik bieži bojājas mašīna un tik bieži jāapstājas. Es tad domāju, kaut tā Rīga būtu 900 km, nevis 300 km tālu. Parasti izbraucām agri no rīta, tad drīz vien uzlēca saule un sasildīja kabīni, iestājās kluss un laimīgs rīts. Apstājāmies, sabučojāmies un braucām tālāk. Mums bija labi, jo laiks piederēja mums abiem. Laiks ritēja un kādā jaukā aprīļa rītā, laikam Lieldienās, Uldis mani bildināja un vaicāja, kad varēsim braukt pie mātes uz Meiravu. Atradās arī līdzbraucēji – Rižijs un Plūme Saša. Ak, kungs, kādu traci viņi sataisīja Meiravā, protams, ka piedzērās un “svātāja” mani un cildināja Uldi. Tad nāca vasara un mēs jauki nosvinējām skolotājas Zaķes (Bratuškinas) un Alfona kāzas. Tad jau iezīmējām arī savu kāzu datumu, un tas bija 1955.gada 25.septembris. Bija nelielas kāzas, toties ilga trīs dienas. Reģistrējamies Liepnas ciema padomē, tad Liepnas ciemiņi sakāpa Ulda smagajā mašīnā, Rižijs pie stūres, mēs ar Uldi kabīnē un devāmies cauri silam uz Meiravu. Meiravā mūs sagaidīja ciemiņi un kāzu galds. Man vēl šodien tā ir neatminēta mīkla, kā māte varēja viena mēneša laikā sarūpēt divas kāzu mielastus. Augusta beigās kāzas bija Annei ar Pēteri, kāzās piedalījās 100 viesu. Mūsu kāzas nosvinējām Meiravā, tad devāmies uz Mežariju, kur par mielastu bija parūpējusies Plūmes tante. Man bija Annes līgavas kleita, plīvura nebija, jo baidījos no komjaunatnes komitejas, kas var aizrādīt vai sodīt par to, ka kāzas svinam. Anne laulājās baznīcā, bet es baidījos. Mēs salaulājāmies pēc gada, kad piedzima Dzintra, pa kluso salaulājāmies, baznīckunga dzīvoklī Balvos. Tur arī nokristīja Dzintru. Ekonomiskais stāvoklis tajā laikā bija slikts, mums iedalīja mazu istabiņu, Briltu mājas apakšstāvā. Kāzinieki, pareizāk, skolotāji mums bija nopirkuši jauku dāvanu – dīvānu, kas pārvērtā dzīvokli. Traukus nolikām virtuvē uz grīdas, jo bufetes nebija. Maz pa mazām sākām iegādāties mēbeles. Loterijā (3%) vinnēju drēbju skapi, kas vēl tagad kalpo. Tā mēs sākām dzīvot, papliki, bet laimīgi. Kad pieteicās Ingrīda, dabūjām lielāku dzīvokli, divas istabas un atsevišķu virtuvi. Rižijs tajā laikā jau bija uzcēlis māju un savu dzīvokli atdeva mums. Viss ritēja jauki un labi, Uldis sāka sapņot par savu māju. Un tā arī notika. Cēlām māju, strādājām

pat svētdienās, jo darbdienās Uldim nebija laika. Stādījām dārzu, cēlām saimniecības ēkas un dzīvojām. Uldis praktiskā ziņā bija pārāks par mani, viņš mācēja gatavot ēdienu, nokaut cūku un iesālīt gaļu, gurķus, sēt burkānus utt. Viņš bija bijis ļoti vērīgs jau tajā laikā, kad dzīvoja pie mātes, ne tā kā es – augdama pie vecākām māsām kā jau mazākā biju palutināta.

Laikam vairs neko prātīgu par savu dzīvi nepateikšu. Ābele var izaugt taisna, var izaugt kropla, tas atkarīgs no augšanas apstākļiem, vai ābele pareizi apgriezta un kopta, piesieta pie mietiņa vai atstāta savvaļā, vai arī, vēl ļaunāk – piesieta, bet nepareizi apgriezta.

Es, kā korektors piebildīšu, ka gadās, ka kroplākajai ābelei ir vissaldākie un garšīgākie āboli, bet tai taisnajai un smukajai – nekā īpaša.